

ban minden lelepleződik. Hiába keresi a *szépet* az idealisztikus magasságokban „holdkórosan... lent bús röghöz kötötte” talál rá. „A sötétben — Állok rémülten én leégett létű térnek üres peremén” — tör fel belőle a rettenet. Valóban. Negyvenedik életévéhez közelgőn, egy individualista költői pálya csúcán kell felfedeznie, hogy téves volt élete minden csapása, amelyen járt: „Jaj annak, ki a kor ellen küzdi Azért maradtam itt mindig idegen”. Egyféleképp érti ezt Fodor József: hogy a „bandába”, a „röpke hírnék szerelmesei”, a „szajha szellem... tényérnyalói” közé nem vegyült soha, fölöttük állt, s a lármában „tökéletesre tört egyedül.” De idegen maradt itt Fodor azért is, — ha erről nem is tud, vagy nem is akart eddig tudni, — mert bár látta a hullást e tájon, hol „egy világnak alkonya... ült az égre: fáradt századok lerombolt, hervadt Napja”, csak önzongásába kíván belefutni: „Oh, lelkem hálónak szőtt forró Mentsvára, vers, te ments meg engem...” Idegen maradt. Nem érkezett el a polgárság által elárult és elhagyott szellem történelmi kiutjához, amelyre a legnemesebb veretű individualisták, — Fodor ezeknek a fajtájához tartozik, — példamutatóan reátértek A kaoszából, amelyből Fodor kétségbeesése kiált, André Gide és Romain Rolland módjára számosan találták meg a kiutat: a szellemi alkotók legjobbjai. „Győződj meg erődről és ifjuságodról”, — mondja az újjászületett Gide az *Uj táplálékok-ban*. Álljon Fodor József halálérzetével szemben az új Gide lényege: „Szükségem van mindenki boldogságára, mert csak így válhatok magam is boldogá!” — Mert mi a Fodor József halálérzete? — Ennek az új embert formáló boldogságvágynak a hiánya. Az egyén viszont abban az erkölcsi felelősségben formálódik újjá és emberivé, amely a zavaros világ megváltoztatásának szolgálatába áll. Fodor önértékelése precíz s tiszta: „... e magashomlokú versek nyugodtan állnak”, — mondja minden joggal saját költészetére, — „mig körül a feslett vásárnak izzadt lármái zihálnak” — „Gyűlölöm lángom” — mondja *Vásár* című versében — „mily kietlen, — Bús közbe foly...” — Nos, a költőn áll, hogy megtegye azt az ugrást, amit megtettek korunk legjobbjai és művésze, tudása, lelkiismerete nem kényszerül többé árva önmagába, hanem egy világ ragadja magával: a nép. A nép, kinek fekete sorsát mindannyiszor felérzi, amikor az önmaga úzött és elhagyatott költő voltára tapint. De ime mit mond Fodor borult költészetén átderengő *Feltámadás* című versében: „Oh roppant új év, pirosarcu óriás kezdet. — Viharod zúdulva fujja a: lelkemről az ó-port. — Csírás, telt, de csupasz a lelkem még, nem termett s égett, — Most akarok kezdeni, élni, március vagyok én is!...” Ez a március a magyar szellem munkásai számára a gyökeres megújulás vállalását jelenti. Roppant kötelesség ez, és Fodor az a magyar költő, aki roppant kötelességek viselésére nemcsak képes, de hivatott is.

Méliusz József

AZ ALFÖLDI PARASZTSÁGA.* Veres Péter, az alföldi középparasztok, szegényparasztok és földmunkások társadalmi tulajdonságait rajzolja ki könyvében. *Ezeket* a rétegeket, tehát a dolgozó parasztság rétegeit, foglalja össze az alföldi parasztság gyűjtőfogalmában s egyben szembe állítja őket a magyar parasztság más részeivel, mint a dunántúli dolgozó parasztsággal.

Szerinte az alföldi parasztságnak nincs nemzeti tudata. Nincsen valása sem „a szó teológiai értelmében” és így nem uralkodik rajta „szolgafilozófia”. Nagy többsége nem olvas, aki olvas, az újságoknak nem hisz. Az iskolai nevelésnek kevés rá a hatása, a társadalmi oktatás egyéb intéz-

* Veres Péter: *Az Alföldi parasztsága*. Budapest, 1936.

ményeinek feléje sem néz. A magántulajdonon alapuló polgári; erkölcsi felfogást nagy részei, különösen a földmunkások és a cselédek, még ma sem fogadták el teljesen, hanem még ma is irányítja őket az ősi, a kollektív tulajdonon alapuló erkölcsi felfogás. A legnagyobb hősiességnek a legnagyobb munkateljesítményt tekintik s az embert kifejezetten nem polgári szempontból értékeli: nem azt az ember becsüli igazán, aki vagyont szerzett, hanem azt, aki a munkában megállja a helyét. Az üzleti szellemet nem ismeri. Az „urakkal” és az állammal ellenségesen áll szemben: „minden, ami az uraktól jön, vagy az államtól, már előre gyanus nekik s még a nyilvánvaló dolgokat se nagyon hiszik.” És meg van győződve, hogy az egész kereskedelem az ő becsapásán épül. Mindezek mellett önérzetes, józan, kemény, lázadó embertípust képvisel.

Egyszóval, Veres Péter szerint, az alföldi parasztság, gondolkodásában, majdnem teljesen független a polgári ideológiától, tudatosan szemben áll a polgári renddel s jelentős mértékben eltöltik a kollektív erkölcsi hagyományai. Így politikai jellemének előjele negatív a polgári társadalom szempontjából s viszont készen áll a polgári társadalom meghaladása szempontjából pozitív előjelű ideológiai elemek befogadására.

Veres Péter ~~arra vezet~~ vissza ennek az alföldi paraszttípusnak a kialakulását, hogy a magyar Alföld parasztsága a maga többségében sohasem volt igazán jobbágy. Az Alföldet szabad jászok, kunok, hajduk kerületei, szabadparaszi gyarmatosok települései, kiváltságos paraszti mezővárosok borították, amelyek szellemükkel befolyásolták a közöttük lévő jobbágytelepülések életformáját is. S ezek a jobbágytelepülések is még alig száz évvel ezelőtt félnomád, tehát félszabad pásztoréletet folytattak oly földön, amelyen a magyar feudalizmus ~~lajdonképpen~~ sohasem volt otthon, csak megszállott területként kezelt s amelynek népét így intézményeivel lényegesen nem is befolyásolhatta.

Teljesen így van mindez? Semmiesetre sem. Veres Péter abba a nyilvánvaló hibába esik, hogy egyrészt a dolgozó magyar parasztság *egységében* adott *ellentéteket*, az alföldi és a dunántúli parasztság ellentéteit, az egység rovására tulságosan *kiélezi*. Másrészt pedig az alföldi dolgozó parasztság *belső ellentéteit egysége* javára tulságosan letompítja.

Kétségtelen, hogy a dunántúli parasztság részben eltérő termelőmód és termelőviszonyok alapján fejlődött az alföldi parasztsággal szemben. De az is bizonyos, hogy ezt az ellentétet folyton csökkentette és csökkentette a polgári fejlődés. S így nem is lehet mereven szembeállítani a „szolgalelkű” dunántúli paraszttal a „lázádo” alföldi paraszttal, hanem legfeljebb a két ellentétes minőség különböző arányú keveredéséről lehetne beszélni a két paraszttípusnál. Nem lehet arról szó, hogy az alföldi parasztság majdnem teljesen független a polgári ideológiától. A társadalmak ideológiája uralkodó osztályuk ideológiája. Az uralkodó ideológia, elterjedésében, többé-kevésbé kedvező talajra, kisebb-nagyobb ellenállásra talál a többi osztályoknál s ezek egyes rétegeinél, azonban mindenyiküknél lényegesen érezteti hatását. De Veres Péter nem különbözteti meg elegendően az alföldi dolgozó parasztság egyes rétegeit sem, a polgári ideológiával szemben tanúsított magatartásuk szerint.

Világos, hogy ez a magatartás lényegesen másként alakul a középparasztnaknál, mint a földmunkásoknál, — annál a rétegnél, mely átmege a gazdagparasztságra s alsóbb elemeiben is a gazdagparasztságra való felemelkedésre törekszik és annál a rétegnél, amely számára nincs kiút, bérmunkás életből. Hogyan volna például lehetséges, hogy az alföldi középparaszt ne azt az embert becsülje igazán, aki vagyont szerez, hanem azt, aki a munkában megállja a helyét? Hiszen a középparaszt törekvése éppen az, hogy

vagyont szerezzen s felemelkedjék a gazdagparaszságba a a gazdagparaszságot éppen a középparasztságnak ez az „üzleti szellemtől” fűtött törekvése hozta létre. Bizonyos, hogy azok a jellemvonások, amelyeket Veres Péter az alföldi parasztságban kimutat, ugyanakkor, amikor elkeverednek a polgári ideológiai elemeivel, az utóbbiaknak folyton növekvő súlya mellett mindegyre csökkenő mértékben lehetnek legfeljebb adva, amint a földmunkásoktól a középparasztok felé haladunk.

Mindez nem jut kellő világossággal kifejezésre Veres Péter könyvében.

És végül a könyv egész gondolatmenete, amely az alföldi parasztság ideológiai értékelésében kétségtelenül a baloldali elhajlás vonalán mozog, ennek megfelelően zsákuccába is torkol. „A parasztságot nem tudja tartósan meghódítani egyetlen politikai párt sem... Paraszti osztályöntudat... nélkül nem... lehet a parasztságot felszabadítani” — vonja le a következőképpen Veres Péter. De milyen szocializmus az, amely a dolgozó parasztságot a maga egészében, tehát szegényparaszt-földmunkás rétegeit is elvileg kivonja minden politikai párt tartós befolyása alól? És milyen szocializmus az, amely a középparasztot és a földmunkást egybefogó „paraszti osztályöntudat” kialakulásától várja a parasztság felszabadulását?

Mindenesetre olyan szocializmus, amelynek hirdetőjében a magyar fasizmus sajtóorgánuma is „az Alföld igazi fiát”, a magyar „faji típusnak egyik új, igazi küldöttjét” ünnepelheti. S ha más nem, ez gondolkodóba ejtheti Veres Pétert, akiről tudjuk, hogy megtagad minden közöséget a fasizmussal.

Jeszenszky Erik

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT.* A lezajlott világválság újból bebizonyította a polgári tudomány képtelenségét arra, hogy a gazdasági válságot létrehozó és az abban működő erőket felfedje. A *Manchester Guardian* egy osztálybeismerését fejezi ki, mikor 1931. szeptember 1.-i számában *A közgazdaságtan csődje* cím alatt ezt írja: „Többet tudunk az elektron mozgássebességéről, mint a pénz mozgássebességéről. Többet tudunk a föld pályájáról a nap körül és a nap pályájáról a világegyetemben, mint amennyit az ipari ciklusokról tudunk. Láthatatlan és felfoghatatlanul távoli égitestek mozgását hasonlíthatatlanul nagyobb pontossággal vagyunk képesek megjósolni, mint a depresszió végét.” A polgári tudomány osztálykorlátjai érvényesülnek elsősorban ebben a helyzetben, amelyek sokkal szűkebbre vonják számára az elméleti megismerés lehetőségét a társadalmi jelenségek területén, mint a természeti jelenségek területén. A polgári tudomány nem ismerheti fel, hogy a ciklikus válságok a polgári termelőmód meghatározott belső ellenmondásainak elkerülhetetlen következményei, mert ez a felismerés magában foglalja a polgári termelőmód meghaladása történeti szükségszerűségének az elismerését is. És a polgári elmélet sötétben tapogatózása maga után vonja a polgári gyakorlat teljes meddőségét is, amidőn ez állami rendszabályok útján, a tervgazdaság jelszavára kísérli meg a válság legyőzését. Vulgárokonomiai tanok, utópizmus, sarlatánság és demagógia olvadnak össze e kísérletek elméleti alapjában és gyakorlatában, melyeknek végeredménye mindössze a fináncstőke, a monopóltőke érdekeinek győzelemre juttatása a válságban és az állami háborús monopólkapitalizmus rendszerének az újbóli kifejlődése.

Cs. Szabó László az idetartozó legnagyobb szabású kísérlettel, Roose-

* Cs. Szabó László: F. D. Roosevelt, különnyomat a „Válasz” 1935. évi 3-4. számaiból.